

Over diplomaten en activisten

Strategieën rondom seksuele identiteit van biculturele lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en biseksuelen

Marianne Cense
Rutgers WPF 2013

De titel van dit rapport, *Over diplomaten en activisten*, verwijst naar de verschillende, subtiële en publieke, strategieën van biculturele lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en biseksuelen. Mensen zetten vaak zowel subtiële als publieke strategieën in. Iemand kan dus in de ene situatie activist en in een andere situatie diplomaat zijn.

Samenvatting

Jongeren die ontdekken dat ze zich seksueel aangetrokken voelen tot hetzelfde geslacht gaan vaak door een periode van ambivalentie of stress, vooral als ze opgroeien in een omgeving die homoseksualiteit veroordeelt. Biculturele homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen doorlopen een ontwikkelingsproces van hun seksuele identiteit dat door homo-negatieve normen vanuit thuis en vanuit de sociale gemeenschap langer kan duren en tot andere keuzes kan leiden dan bij autochtone homo- of biseksuele mensen. Dit onderzoek verkent hoe jonge mensen in Nederland met verschillende culturele achtergronden omgaan met hun eigen homoseksuele gevoelens en met hun sociale omgeving. Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in de beleving en strategieën van biculturele homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen en in hun behoefte aan informatie en ondersteuning. In dit rapport wordt gesproken over bicultureel in plaats van niet westers, omdat de deelnemers aan dit onderzoek zichzelf ervaren als behorend tot twee (of meer) culturen, waaronder de Nederlandse. Het rapport is gebaseerd op veertien diepte-interviews met biculturele homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen tussen de 20 en 30 jaar die reflecteerden op hun levensloop.

Het is verschillend hoeveel bewegingsruimte biculturele homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen ervaren in het maken van keuzes in de liefde. In het vinden van sociale acceptatie kiezen ze voor verschillende strategieën: subtiele en publieke. Subtiele strategieën zijn gericht op het verbeteren van hun eigen leven zonder ophef te veroorzaken. Subtiele strategieën kunnen ook gezien worden als wijze waarop diverse loyaliteiten naast elkaar kunnen bestaan: het belang van de familie wordt erkend en de culturele codes worden intact gelaten en tegelijkertijd nemen mensen ruimte om hun seksuele identiteit vorm te geven. Een voorbeeld van een subtiele strategie is het wegstoppen van hun seksualiteit totdat ze uit huis gaan en verhuizen naar een andere stad om daar te onderzoeken wat voor leefstijl en seksuele identiteit bij hen past. Een andere subtiele strategie is geen individuele ruimte en acceptatie als homoseksueel te eisen, maar wachten tot ze een stabiele monogame relatie hebben, die ze aan hun ouders voor kunnen stellen.

Er zijn ook mensen die een publieke strategie hanteren. Publieke strategieën zijn gericht op het veranderen van sociale en morele codes. Een publieke strategie kan bijvoorbeeld zijn om je verhaal te vertellen op de televisie, aanwezig te zijn in de gay pride (boten door

de grachten van Amsterdam) of zichtbaar te zijn als peer educators in het onderwijs. Publieke strategieën leiden tot bewustmaking en sociale verandering. Publieke strategieën brengen wel risico met zich mee. Als er nog veel negatief oordeel in de gemeenschap hoorbaar is, kan de zichtbaarheid van de activisten en hun kritiek op hoe er gedacht wordt agressie en geweld oproepen. Sommige jongeren worden in elkaar geslagen nadat ze hun verhaal op televisie verteld hebben of verliezen het contact met hun families. Essentieel voor deze publieke strategieën is de back-up van een levendige gemeenschap van biculturele lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en biseksuelen.

De behoeften van biculturele homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen lijken op de behoeften van autochtone homo's: ook voor hen gelden herkenning, erkenning en contact met gelijkgestemden als belangrijke bronnen van steun. Alleen geldt voor deze groep een specifieke invulling, namelijk dat voor deze herkenning de levensverhalen van en contact met andere *biculturele* homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen van groot belang is. In de professionele begeleiding speelt daarnaast dat counselors en hulpverleners genoeg moeten weten van angsten die mensen kunnen hebben, processen die zich in families kunnen afspelen en strategieën om

daarmee om te gaan. Dit vraagt het zorgvuldig opbouwen van vertrouwen. Daarnaast kunnen counselors uit eigen groep van belang zijn, omdat zij de nodige herkenning en erkenning kunnen geven.

Summary

Being gay and bicultural can be complicated. Young people who discover that they feel sexual attracted to the same sex often go through a period of ambivalence or distress, especially if they grow up in an environment that condemns homosexuality. This study explores the different ways young people in the Netherlands from different cultural backgrounds experience and deal with homosexuality. The aim of this study is to understand the perception and strategies of bicultural lesbians, homosexuals and bisexuals and their needs for information and support. This report talks about bicultural instead of 'non Western', because the participants in this study experience themselves as belonging to two (or more) cultures, including the Dutch culture. The report is based on fourteen in-depth interviews with bicultural lesbians, homosexuals and bisexuals between 20 and 30 years who reflect on their lives.

Different forms of agency can be distinguished in the ways young people negotiate their lives; subtle and public. Subtle strategies are focused on improving their own lives without creating conflicts. Subtle strategies can also be seen as a way to combine various loyalties: the importance of the family is recognized and the cultural codes are left intact while at the same time, young people create space to explore their sexual identity. An example of subtle agency is to keep their sexuality secret until they are able to move out of their parents house to another city and start exploring their sexuality there. Another subtle strategy is showing loyalty and respect to parents, by not asking for acceptance and individual space as homosexual but by presenting a same sex partner with whom one wants to grow old, and in that sense following the same path of a monogamous relationship.

Public strategies are aimed at changing social and moral codes. Young people with public strategies go on television, are present in the gay pride (boats through the canals of Amsterdam) and make themselves visible as peer educators in school education. Their public agency results in awareness raising and social change. But public agency can also

generate negative outcomes for young people involved. Some of them are beaten up after they tell their story on television or loose contact with their families. Essential to public agency is the backup of a lively community of bicultural LGBT people. Young people stress the importance of recognition and connection to find the strength to cope with negative responses and become self-confident and empowered.

The needs of bicultural lesbians, homosexuals and bisexuals resemble the needs of native Dutch lesbians, homosexuals and bisexuals. They all need recognition and connections with people they can relate to, but for this group the life stories and communication with other bicultural lesbians, homosexuals and bisexuals is vital. In the professional guidance of counselors and social workers it is important that professionals are aware of the fears that people may have, the processes that take place within families and the different strategies of young people themselves. Counseling requires a sensitive approach and building of trust. In addition, counselors with similar backgrounds can be important, because they can give the necessary recognition.

Inhoudsopgave

1 Inleiding	9	5 Reacties van sociale omgeving	23
Onderzoeksdesign	9	Familie	23
Onderzoeksvragen	9	Ouders	23
Methode en onderzoeksgroep	9		
2 Identiteiten	11	6 Behoeften en steun	25
Culturele identiteit	11	Herkenning via ervaringsverhalen	25
Seksuele identiteit	11	Verbinding met gelijkgestemden	25
Botsingen	11	Professionele informatie en hulp	26
3 Ontwikkeling van seksuele identiteit	13	7 Conclusies en aanbevelingen	27
Zelfacceptatie	13	Aanbevelingen	28
Culturele en religieuze aspecten	14	Literatuur	33
4 Strategieën om seksuele identiteit vorm te geven	17		
Bewegingsruimte	17		
Subtiele strategieën	17		
Publieke strategieën	20		

1 Inleiding

Rutgers WPF heeft in 2012 onderzocht hoe het staat met de seksuele gezondheid van lesbische vrouwen, homoseksuelen mannen, biseksuelen en transgenders (LHBT) in Nederland. Dit onderzoek, *Wat maakt het verschil?* getiteld, bestaat uit literatuuronderzoek en secundaire analyses op de data van de bevolkingsstudie Seksuele Gezondheid in Nederland 2011. Uit *Wat maakt het verschil?* komt naar voren dat er weinig onderzoek voorhanden is dat inzicht biedt in de seksuele gezondheid en de behoeften van niet westerse homoseksuelen mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen, terwijl er wel signalen zijn dat er verschillen zijn met autochtone homoseksuelen mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen. Deze constatering vormde de aanleiding voor dit onderzoek.

Afbakening onderzoek

In eerste instantie hebben we in kaart gebracht welke informatie al beschikbaar is, via literatuuronderzoek. Het SCP heeft in kaart gebracht hoe het staat met de mate van homotolerantie onder verschillende etnische groepen in Nederland (Bais 2010, Keuzenkamp 2011) en er is door diverse onderzoekers onderzoek gedaan naar de psychische en sociale vraagstukken en problemen van (bepaalde groepen) niet westerse homo's (Pierik & Meintser 2008, Eddehbia & van der Putte 2010). Wat echter ontbreekt, is onderzoek naar de beleving en strategieën van de mensen zelf. Deze verkenning geeft inzicht in deze aspecten.

Doel

Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in de beleving en strategieën van biculturele homoseksuelen mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen en in hun behoefte aan informatie en ondersteuning. In dit rapport wordt gesproken over bicultureel in plaats van niet westerse, omdat de deelnemers aan dit onderzoek zichzelf ervaren als behorend tot twee (of meer) culturen, waaronder de Nederlandse. Het gaat in dit onderzoek om hun seksuele identiteit, waaronder we verstaan tot wie iemand zich seksueel aangetrokken voelt.

Onderzoeksvragen

1. Hoe beleven biculturele homoseksuelen mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen hun seksuele identiteit?

- 1a. Wat voor plaats heeft seksuele voorkeur/identiteit in het geheel van sociale identiteiten?
- 1b. In hoeverre en op welke terreinen ervaren ze botsingen of conflict?
- 1c. Welke strategieën hebben zij om hun verschillende identiteiten te combineren, in de publieke sfeer en in de persoonlijke/familie sfeer?
2. Hoe kijken zij terug op de ontwikkeling van hun seksuele identiteit?
 - 2a. Wat zijn ze tegengekomen?
 - 2b. Wat of wie heeft hen geholpen en op welke wijze?
 - 2c. Hoe kijken ze terug op hun behoeften aan informatie en ondersteuning in die periode?
3. Wat zouden zij jongeren van nu (hun nicht of neef die ontdekt homo of bi te zijn) adviseren?

Methode en onderzoeksgroep

Om inzicht te verkrijgen in behoeften en strategieën die van tevoren nog niet bekend zijn, zijn diepte interviews een goede methode. De vertrouwelijkheid van een face-to-face gesprek en de open vraagstelling maken het mogelijk nieuwe informatie te verkrijgen. Omdat biculturele jongeren vaak nog niet uit de kast zijn en daardoor moeilijk te interviewen zijn, is een iets oudere onderzoeksgroep benaderd. Veertien volwassen mannen en vrouwen tussen de 20 en 30 jaar met een biculturele achtergrond hebben meegewerkt aan het onderzoek. De meeste respondenten zijn in Nederland geboren, in een dorp of een stad en wonen nu

in de Randstad. Van deze groep zagen 5 mensen zichzelf als homoseksueel, 5 als lesbisch, 3 als biseksueel en 1 als transgender.

Deelnemers zijn geworven via de sneeuwbalmethode. De start lag bij drie contacten die er vanuit de organisatie waren. Elke respondent gaf weer twee nieuwe namen. Na een aantal interviews is gekeken of er lacunes waren in de onderzoeksgroep en is gericht geworven om voldoende vertegenwoordiging van mannen in de onderzoeksgroep te bereiken. De culturele en seksuele diversiteit was heel breed, dus daarop was geen actie nodig. Ook de achtergronden van de deelnemers waren zonder dat inspanning nodig was divers, zowel in opleidingsniveau, religie als regio waar men opgegroeid was.

2 Identiteiten

Aan alle deelnemers is gevraagd om een identiteitscirkel in te vullen, met als vraag 'wie ben jij'. Nadat de cirkel ingevuld was, zijn alle categorieën nagelopen en kwamen er soms aanvullingen. Er is maar één categorie die bij iedereen terugkomt en dat is culturele achtergrond. Identiteiten die door veel mensen maar niet door allemaal genoemd worden, zijn seksuele identiteit en gender. Minder dan de helft van de mensen benoemt hun gender als identiteit (vrouw/man). De volgende categorie die veel benoemd wordt is religie. Vier mensen benoemen dat ze moslim zijn en een dat ze spiritueel is. Daarnaast zijn belangrijke identiteiten: creatief zijn, activist zijn, werk, vrienden, sporter, dochter.

Culturele identiteit

Het is verschillend hoe mensen hun culturele achtergrond benoemen. Sommigen benoemen het land waar hun ouders geboren zijn en soms nog wonen (Suriname of Marokko bijvoorbeeld), anderen noemen zichzelf bicultureel of multicultureel.

Ik ben er nog eentje vergeten. Die moet ik wel écht zeggen. Want dat ben ik écht. Echt, dat is echt m'n identiteit, multicultureel. Kijk niet naar kleur of geslacht. Kijk naar mensen. Ik zie niks anders.

Ik ben een Surinamer. Maar ik ben ook gewoon een Nederlander.

Naast de culturele identiteiten die mensen zelf aangeven, plakt de buitenwereld ook etiketten, waar mensen zich toe moeten verhouden.

Dat je ook verantwoording moet afleggen voor wat er in Pakistan gebeurt en dat je na 11 september gekke opmerkingen kunt krijgen, want dan ben je opeens een Moslim, zeg maar, terwijl dat daarvoor nooit was. Ja, dat zijn allemaal van die dingen, die spelen gewoon een rol. Of dat nou bewust is of onbewust. Kijk, ik kan me soms wel super blank bijna voelen of Nederlands, maar andere mensen zien natuurlijk altijd een gekleurde jongen.

Seksuele identiteit

Voor sommige mensen is het vanzelfsprekend om hun seksuele identiteit te noemen als deel van hun identiteit. 'Ik ben gewoon homo'.

Anderen aarzelen om het erbij te zetten. Opvallend veel mensen vertellen dat ze tegen hokjes zijn en zich liever niet homo, lesbisch, biseksueel of transgender noemen¹. Het is puur voor de communicatie met anderen dat ze zich met een categorie aanduiden, liever zouden ze het niet doen.

Ik zeg eigenlijk ik ben gewoon een mens en dat is het belangrijkste. Maar als je het dan toch in een hokje, ja dan wel homo, maar ik geloof dat iedereen een beetje bi is.

Om het een benaming te geven, om te communiceren is het makkelijk om te zeggen, ik ben transgender. Maar ja, we zijn allemaal uiteindelijk mensen met een gender en weet je, ieder mens is uniek op zijn of haar manier. En ja, het is jammer dat de maatschappij het zo ingewikkeld maakt dat mensen zichzelf niet kunnen zijn, om het zo te zeggen.

Het klinkt heel cliché, maar ik val op mensen. Dat is echt, sowieso houd ik ook niet van labelen. Ik ben sowieso niet lesbisch, want je bent lesbisch als je totaal geen seksuele gevoelens hebt voor een man, en die heb ik wel. Ja, als ik echt een label zou moeten hebben, dan is het biseksueel, omdat dat door iedereen erkend wordt.

Botsingen

Bij sommige mensen zit er wrijving tussen de verschillende identiteiten, maar lang niet bij

¹ Transgenders hebben het gevoel dat ze in het verkeerde lichaam geboren zijn of voelen zich niet thuis in het hokje 'vrouw' of 'man'. Transgender zegt niets over hun seksuele identiteit: ze kunnen homo, bi of hetero zijn.

iedereen. De botsingen zitten vooral in de combinatie van hun culturele / religieuze identiteit en hun seksuele identiteit. Deze botsingen ontstaan door oordelen van de buitenwereld ('je kunt geen moslim en homo zijn'), maar zitten ook in henzelf. Het gaat niet alleen om de groep waar je bij hoort/bij wil horen, maar ook over een moreel oordeel over jezelf. Ben je goed of slecht, mag je er zijn ook al wijk je af van wat normaal, acceptabel of voorgeschreven is?

Mensen ervaren deze botsingen heel verschillend, afhankelijk van de bewegingsruimte die ze hebben en hun karakter. Sommige mensen zitten echt knel. Ze zijn diep ongelukkig en soms zelfs suïcidaal. Andere mensen zien het meer als manoeuvreren tussen de kliffen door.

Je hebt het idee dat je eigenlijk iets verkeerd aan het doen bent, omdat je dat zo ingeprent wordt door de interpretatie van religie vanuit een specifieke cultuur of achtergrond. En dan denk je dat iets verkeerd aan het doen bent, dat je fout

bezig bent en dat je foute gevoelens hebt en dat je een slecht mens bent. Het is voor iedereen moeilijk, maar dat vond ik extra moeilijk, omdat ik altijd sta voor waar ik in geloof en ook voor mezelf. Dat is dus heel verwarrend. Ik besepte dat ik me zelf zo voelde, maar tegelijkertijd voelde ik ook een soort van verantwoordelijkheid naar mijn cultuur en geloof toe of zo. Ja, dus dat botste dan heel erg.

Tien jaar zat ik er echt mee, dat ik gewoon op een gegeven moment gewoon niet meer helder kon nadenken, dat ik op een gegeven moment dacht van, heeft het wel nut om nog te leven? Dat ik daar dus aan had gedacht om zelfmoord te plegen.

Die conflicten zullen er waarschijnlijk altijd blijven, omdat je gewoon een minderheid bent, dus als minderheid moet je altijd dingen blijven uitleggen En voor mij persoonlijk, je moet daar natuurlijk wel een beetje in laveren, zeg maar. Ja, je speelt er toch wel een beetje, mee.

3 Ontwikkeling van seksuele identiteit

Veel jongeren ontdekken tijdens hun puberteit dat ze (ook) op mensen van hetzelfde geslacht vallen. Een enkeling uit de onderzoeksgroep wist het al op zijn negende, de rest kwamen er tussen hun 12^e en 22^e levensjaar achter.

Zelfacceptatie

De helft van de mensen uit de onderzoeksgroep vond deze ontdekking lastig, maar de andere helft niet. Sommigen van hen vinden het wel lastig om dan nu het 'hokje' te bepalen waar ze zich in thuis voelen en om te gaan met labels die ze krijgen, of hebben het gevoel te moeten kiezen met wie ze de rest van hun leven gaan zijn.

Het is gewoon een leuke ontdekkingsreis voor mij.

Misschien voor mijn omgeving wel een beetje, maar voor mezelf... Het is wat ingewikkelder misschien voor mezelf af en toe van, moet ik nu een keuze gaan maken of niet? Moet ik kiezen of ik mijn hele leven dan bij een man wil zijn of mijn hele leven bij een vrouw?

Anderen hebben geen moeite zichzelf te accepteren, maar zijn bang voor negatieve reacties uit hun sociale omgeving: vrienden, familie en vooral hun ouders.

Het was gewoon heel snel duidelijk en voor mezelf vond ik het helemaal niet zo erg, dus ik heb niet zelf echt een worsteling ermee gehad. Het was meer van dat mijn omgeving er niet zo goed op zou reageren. Ja, voor mij intern was het in dat opzicht geen worsteling.

Bij mensen die er wel zelf mee worstelden spelen aspecten mee als verandering van het eigen toekomstbeeld (geen heteroseksueel gezin met kinderen), het gevoel moreel slecht te zijn omdat dat in de opvoeding, vanuit religieuze overtuiging, is doorgegeven, angst om een verkeerde naam te krijgen door je in de homoscene te begeven en de angst om maatschappelijk niet geaccepteerd te worden.

Hoe groot is de kans dat ik iemand kan vinden waar ik mee kan trouwen? Want vanuit dat perspectief, vanuit die beleving leef ik nog steeds. Ook heel monogaam en al die dingen en ook in combinatie dus met mijn religie en mijn seksualiteit.

De meeste jongeren hebben eerst (enige) relationele en seksuele ervaring opgedaan met iemand van het andere geslacht. Ze geven hier als reden voor dat ze als tiener nadeden wat iedereen deed, dat ze probeerden hun homoseksuele gevoelens 'kwijt te raken' of dat ze het niet aandurfd en om hun homoseksuele gevoelens te uiten. Deze heteroseksuele relaties varieerden van korte affaires tot langdurige huwelijken. Op het moment van het interview waren bij alle deelnemers deze relaties achter de rug en keken mensen erop terug.

Ik had het ongeveer door toen ik op school in plaats van naar de juf naar de lekkere meester zat te kijken. Toen dacht ik al van, volgens mij ben ik niet helemaal straight. Maar ik hield het elke keer gewoon achter me en ik had gewoon een vriendin. Op een gegeven moment probeerde ik het ook te coveren door met zoveel mogelijk meisjes in bed te duiken en alles. Toen had ik een relatie van een jaar, tot mijn twintigste, tot ik het had uitgemaakt. En toen ging er een wereld voor me open.

Diverse mensen geven aan dat ze in de periode dat ze in een heteroseksuele relatie zaten en worstelden met hun seksuele identiteit agressief en depressief waren. Ook rapporteren mensen hoofdpijn en andere somatische klachten.

Ik zei van, als wij nu zo doorgaan, als ik zo doorga, of ik kom echt een keer voor de trein te staan of ik ga vreemd. Helemaal niets doen, dat werkt niet.

Veel jongeren houden de ontdekking dat ze (ook) op iemand van hetzelfde geslacht vallen eerst voor zichzelf. Ze gaan op onderzoek uit door online informatie op te zoeken en te chatten, te lezen en films te kijken, zowel op televisie (The L-word, maar ook gay personages in soaps) als speelfilms. In het proces dat volgt zitten verschillende fasen. Na acceptatie van hun seksuele identiteit, is dat voor veel respondenten een tijdje een heel belangrijk onderdeel van hun identiteit. Daarna wordt het minder belangrijk.

Het moment dat je uit de kast begint te komen, dan denk je dat jouw seksualiteit de wereld voor jou is. Dat je denkt, l'm gay and that's it. In de loop van de tijd, wanneer je jezelf hebt geaccepteerd denk je, oké, mijn seksualiteit, dat is maar een onderdeel van wie ik ben. Ik ben meer dan een seksualiteit.

Culturele en religieuze aspecten

Alle mensen in de onderzoeksgroep geven aan dat hun culturele achtergrond een rol speelt in de ontwikkeling van hun seksuele identiteit en hun proces van zelfacceptatie. Het gaat om verinnerlijkte normen en negatieve beelden over homoseksualiteit, dat het moeilijker maakt zichzelf te accepteren. Veel respondenten zijn opgevoed met de boodschap dat homoseksualiteit niet mag, vanuit religie of cultuur, of zelfs niet bestaat binnen die cultuur. Dat wordt soms expliciet gezegd, maar vaker zit het impliciet in de toekomstbeelden die geschetst worden.

Bij ons wordt dan gezegd: wij Afrikanen zijn niet zo en dat hebben wij niet en dat is westers, dat heb je overgenomen.

Het is gewoon de cultuur van, ouders geven hun kinderen getrouwd weg, weet je, uit huis, zowel jongens als meisjes. En er wordt altijd gesproken over man, vrouw en kinderen. Dus dat is al gewoon standaard het plaatje.

Een ander aspect is dat er soms helemaal niet over seksualiteit tussen ouders en kinderen

gepraat wordt thuis, waardoor het een hele grote stap is om over homoseksualiteit te beginnen. Ook hadden respondenten lang het gevoel de enige te zijn. En als je vanwege je huidskleur of religie al een uitzondering bent in het dorp waar je opgroeit, is het extra lastig om te accepteren dat je opnieuw tot een (gestigmatiseerde) minderheid behoort. In veel gemeenschappen is de sociale controle groot en wordt er veel belang gehecht aan het behoud van een goede reputatie (ook voor de familie als geheel). Omdat jongeren opgroeien in een hechte familie, ervaren ze het belang van de familie ook sterk als hun verantwoordelijkheid. Ze kunnen zichzelf moeilijk los van de familie zien. Om hun eigen homoseksualiteit te kunnen accepteren, moeten ze zichzelf eerst als individu een zekere vrijheid van de belangen van de familie gunnen. Er gaat dus een proces van losmaken vooraf aan zelfacceptatie, waardoor het geheel langer duurt en emotioneel zwaarder is dan voor jongeren die een westerse, individualistische opvoeding krijgen.

Omdat je uit een wij-cultuur komt. Je moet leren om ook voor jezelf te gaan denken. Je moet leren om voor jezelf te kiezen, want dat leer je niet vanuit huis namelijk. Dus daarom duurde die hele acceptatie zo lang dat je op een gegeven moment onderscheid kunt maken tussen de wij en de ik.

Als er familieleden zijn, die homoseksueel zijn, werkt dat voor de meeste mensen positief, omdat het in de familie al min of meer geaccepteerd is. Soms kan het juist ook in de weg zitten, omdat ze gezien hebben hoe emotioneel en oordelend de familie reageert en niet graag nog meer commotie veroorzaken. Ook kan de opstelling van een homoseksueel familielid hen soms juist laten zien wat ze zelf niet willen, zoals in het voorbeeld hieronder:

Mijn oom is er ook echt pas voor uitgekomen toen hij er ook niet meer omheen kon. Hij was in het ziekenhuis beland en daar werd geconstateerd dat hij hiv had. Ja, toen kon hij er eigenlijk niet meer omheen dat hij

homoseksueel was. Toen heeft hij het pas kunnen vertellen. Toen was hij bijna veertig, achter in de dertig, bijna veertig. Ik heb zoiets van, ik ga mijn leven niet zo leiden. Ik wilde niet dat hetzelfde gebeurde.

De deelnemers aan het onderzoek geven aan dat de taboes en de lading per cultuur en per familie verschilt. Het gaat dan om de mate waarin homoseksualiteit als ziekte of schande wordt ervaren, om de sociale controle en geen vuile was buiten mogen hangen en om de mate waarin over seksualiteit gesproken mag worden binnen families.

Het wordt bij Molukkers wel makkelijker geaccepteerd, dan bijvoorbeeld bij Antillianen of bij Marokkanen. Weet je, het wordt wel wat makkelijker geaccepteerd. Ze zijn er niet heel moeilijk over, maar het is ook niet zo dat er heel openlijk over gesproken wordt. Ze accepteren het wel, maar ze praten er niet echt over. Ik ervaar het niet als schande.

In Suriname mogen mensen het niet weten, want mijn gras is groener dan die van de buurman. Snap je? Dus die cultuur heb je in Suriname. Ik kom ook uit een dorpje in Suriname, daar praten ze ook over mij. Ze denken dat ik gay ben, maar als ik het zeg, dan gaat de bom daar.. Ze hebben wel allemaal vermoedens, maar ze weten het niet.

Sommige Surinaamse mensen zijn heel cultureel opgevoed, heel streng en anderen wat minder. Weet je, hetzelfde bij Marokkanen, maar ook Nederlanders. Sommigen zijn heel gereformeerd opgevoed, anderen zijn weer heel vrij. Dus ik denk, cultuur zeker, maar vooral de opvoeding vanuit huis, wat jij mee hebt gekregen. Als het een schande is, altijd een schande geweest om homo te zijn, als jij dat voelt, het eerste wat je wilt is dood, want je weet dat jij schande brengt op de familie, dus ja,

en als jij een familie hebt die zoiets heeft van, dat is een beetje raar, blabla, dan durf je toch iets eerder te gaan kijken of toch iets eerder te gaan vragen. En als jij een familie hebt die zegt van, o, prima, als je maar gelukkig bent, dan heb je altijd nog wel je doubts, maar op een gegeven moment durf je dan wel eruit te komen. Maar als er vanuit huis pure schande en schaamte en van alles, dan wordt het voor jou natuurlijk moeilijk, want jij groeit op met de gedachte, ik doe iets fout, ik doe iets vreselijks, weet je, ik ga de hel in, zeg maar.

In deze onderzoeksgroep speelde de islam als religie bij sommigen een grote rol, maar bij anderen helemaal geen grote rol. Andere godsdiensten zijn niet benoemd. Religie en cultuur zijn wel steeds verweven en nauwelijks van elkaar te onderscheiden. Voor diegenen bij wie de islam een grote rol speelde, was de combinatie religieus en homoseksueel zijn een lastige opgave.

En Afrikaanse mensen zijn echt van de eer van, ja, dat kan niet, je gaat naar de hel. Het is tegen onze cultuur, maar wat ze eigenlijk proberen te zeggen is, het is tegen ons geloof. En geloof en cultuur is voor sommige gezinnen, is dat eigenlijk één ding samen. Dus van mijn moeder was het echt een makkelijk ding om uit te kunnen roepen van, dit is tegen onze cultuur, tegen ons geloof, je weet dat God niet van zulke mensen houdt.

Voor mij was eigenlijk altijd mijn culturele achtergrond belangrijker dan mijn geloof. Geloof is voor mij nooit zo'n heel punt geweest. Ik noem het wel, eh, Moslims, omdat het in die zin de gemeenschappelijke factor is, maar iemand uit Algerije is heel anders dan iemand uit Pakistan, want ja, het zijn verschillende continenten en dan kan je allebei wel Moslim zijn, maar ja, daar kan je natuurlijk wel hele andere culturen hebben en die heb ik ook.

4 Strategieën om seksuele identiteit vorm te geven

Er is een duidelijk verschil te zien tussen de strategieën van jongeren die opgroeien in een sociale omgeving waar homoseksualiteit geaccepteerd wordt en jongeren die van huis uit meekrijgen dat het slecht is of niet bestaat.

Bewegingsruimte

De eerste groep kan uit meer opties kiezen om zijn/haar leven vorm te geven en daarover open te zijn. Homoseksualiteit is minder beladen en daardoor zijn jongeren er veel minder mee bezig hoe en wanneer ze het aan familieleden en andere nabije mensen laten zien. Meestal komt het dan gewoon een keer 'uit' en wordt het thuis geaccepteerd.

Op een gegeven moment krijg je natuurlijk vriendinnetjes en die nam ik ook mee naar huis. Mijn moeder wist het dan toen nog steeds niet, dus volgens mij heb ik het op mijn 22/23ste verteld. Eigenlijk heb ik het niet eens verteld, want mijn moeder vroeg van, is dat je vriendin of je verkering? Ik zei, ja, o, ik dacht dat je dat wel al wist. En toen zei ik, nou, al die vriendinnetjes die daarvoor waren, dat waren ook mijn vriendinnetjes. Ja, toen reageerde ze heel beschermend van, ik ben gewoon bang dat je gepest wordt of dat het een moeilijk leven voor je wordt. Toen zei ik wel al meteen van, nou, ik ben het eigenlijk al een paar jaar en ik heb er helemaal geen moeite mee. Ik ben nog nooit gepest, in ieder geval niet over lesbisch zijn.

Jongeren die van huis uit meekrijgen dat homoseksualiteit slecht of zondig is, hebben minder bewegingsruimte om hun eigen leven vorm te geven en daar open over te zijn. Deze groep ervaart ook meer dreiging en negatieve consequenties als hun seksuele voorkeur publiek wordt. Dit betekent niet alleen dat hun zelfacceptatie soms lastiger is (zie hoofdstuk 3), maar ook dat ze allerlei strategieën gebruiken om met (mogelijke) conflicten om te gaan. Ganzevoort, van der Laan and Olsman (2011) bestudeerden de strategieën van Christelijke homoseksuele jongeren. Ze analyseerden hoe ze betekenis gaven aan hun religieuze en hun seksuele identiteit en hoe ze omgingen met spanningen

tussen sociale identiteiten. Uit hun onderzoek komt naar voren dat de individuele strategieën nauw verbonden zijn met de ruimte die het politieke en sociale debat geeft. Dat geldt ook voor biculturele homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen. In het huidige politieke klimaat wordt de Islam door veel (rechtse en populistische, maar ook impliciet door andere) politici gepresenteerd als onverenigbaar met de waarden van de Nederlandse Christelijke, seculiere maatschappij (Buitelaar 2010). Het politieke discours zet het verlichte Westen tegenover de 'achtergebleven' opvattingen van de Ander. Tegenwoordig gaat het vooral over moslims (en over religie), hiervoor waren het migranten in brede zin (en ging het over onverenigbare culturen). Seksualiteit vormt binnen dit discours een cruciaal strijdtoneel. Acceptatie van homoseksualiteit, gendergelijkheid en seksuele vrijheid/openheid worden geclaimd als verworvenheden van het Westen, die beschermd moeten worden tegen bedreiging van buitenaf. De minderheden die onder vuur liggen reageren door een sterke groepsidentiteit te vormen, waarin hun anders-zijn juist een bron van trots wordt. Dit publieke debat beïnvloedt de identiteiten en relaties van individuen. Een sterkere groepsidentiteit vraagt loyaliteit van groepsleden, waardoor het lastiger wordt voor individuen om meerdere identiteiten te combineren (Ganzevoort et al. 2011).

Subtiele strategieën

Subtiele strategieën zijn manieren om positieve veranderingen in je eigen leven tot stand te brengen, zonder grote opschudding te veroorzaken (Scheyvens 1998, 237). Dit concept van subtiele strategieën geeft een perspectief om te zien hoe jongeren hun leven verbeteren in een context van

beperkende invloeden (Bell 2012, 285). Het is voor mensen die zeer beperkt worden in hun bewegingsvrijheid door morele of sociale oordelen een manier om verbetering voor zichzelf te brengen zonder negatieve of restrictieve reacties te krijgen. Het kan leiden tot meer zelfvertrouwen en meer geluk. Uit de interviews kwamen de volgende subtiele strategieën naar voren.

Niet (expliciet) benoemen

Veel biculturele jongeren groeien op in een sfeer waarin niet over seks gepraat wordt. Er wordt niet over (hetero)seksualiteit gepraat, dus de noodzaak om te vertellen dat je homoseksueel bent, is minder aanwezig. Dat geeft ook ruimte, je hoeft niet te liegen of bewust iets te verzwijgen, je zegt er gewoon niets over.

De Hindoestaans, Surinaamse cultuur is zo dat, wij praten niet vrij over seks of alle gerelateerde dingen met je ouders. Mijn ouders vragen niet, heb je een vriendje? Ook niet als je klein bent, er worden ook geen grapjes over gemaakt. Dat is, zeg maar, best wel in contrast met bijvoorbeeld als ik bij mijn Nederlandse vrienden over de vloer kwam en dat dat wel bespreekbaar was of toen zij zestien waren, dat zij hun vriendjes mee naar huis namen.

Het wordt door de deelnemers soms ook verwoord als 'dat doen wij niet', 'dat is bij ons niet nodig'. 'In onze culturele groep hoeven dingen niet zo benoemd te worden'. 'Stille diplomatie werkt beter dan het (Hollandse) van de daken schreeuwen'. Er wordt dus ook een positieve culturele labelling aan deze subtiele strategie gegeven. Het geeft verbinding met de culturele gemeenschap om hierin niet de Nederlandse aanpak te kiezen, van 'out en proud'. Bovendien willen sommige mensen dat hun seksuele voorkeur niet teveel nadruk krijgt. Ze vinden het niet belangrijk dat het zo op de voorgrond staat en het wordt ook als privé ervaren, iets dat je voor jezelf mag houden, dat niet publiek hoeft te worden.

Je hoeft het beestje niet bij de naam te noemen, prima, doe maar wat jij doet, maar doe niet overdreven en dan is het prima. Wij hebben ook ooms en tantes waarvan iedereen het weet en nooit is het gezegd, maar dat is prima.

Ik vind dat de term, uit de kast, dat vind ik echt verschrikkelijk. Ik vind sowieso niet dat de vraag van, ja, gewoon dat het belangrijk is, de seksuele voorkeur. Ja, ik vind dat...ik vind het niet altijd aan de orde.

Waarom zou je daar steeds een issue voor maken? En op je werk, ja, zeg je toch ook niet, hoi, ik ben homo of ik ben hetero. Dus dat hoeft niet, daar komt men wel achter of daar komt men niet achter of je deelt het of je deelt het niet.

Het is heus niet dat ik overal echt een coming out heb gedaan, nog steeds niet hoor, en ik vind het ook niet nodig, want in sommige culturen is het niet nodig om, zeg maar, te zeggen, hé, ik ben dit of ik ben dat, maar ik maak er geen geheim van.

Ik denk dat het vrij westers, vrij Nederlands is zo van, fight for your rights. Ik vind het eigenlijk wel een hele goede dat je wel een beetje dat grijze gebied houdt van, we hoeven niet de regenboogvlag uit te hangen om te laten zien dat we dit echt zijn.

Het niet expliciet benoemen is ook een strategie van de sociale omgeving. Sommige mensen merken dat de buitenwereld het weet, zonder dat het benoemd wordt, juist doordat voor de hand liggende vragen niet gesteld worden.

Op de vakantie (in herkomstland van vader, mc) vroegen ze bijvoorbeeld geen één keer, heb je een vriend? Terwijl, ik ben daar met mijn vriendin en ik denk, ja, je wilt toch weten of je iemand, heb je een man of ga je kinderen, want ik ben 29, dus ja, en vooral in die landen gaat dat natuurlijk nog sneller. Dus er is mij nog nooit, geen één keer gevraagd door één kennis of oom of tante van de familie daar van, o, hoe zit dat met de

liefde? Terwijl dat vaak één van de eerste vragen is die je krijgt. Die krijg ik al als ik hier met jongeren werk, is het, o, heeft u een vriend? Nee, ik heb een vriendin. O, oké.

Selectieve openheid

Mensen kiezen er soms ook voor om bepaalde familieleden en vrienden wel in vertrouwen te nemen, maar anderen niet. Dat heeft niet zozeer met de vertrouwensband te maken, maar vooral met de reactie die verwacht wordt. Soms is ook een beschermende houding van de mensen zelf, om familieleden niet te confronteren met lastige of pijnlijke onthullingen en de relatie niet op het spel te zetten.

Ik ben bang om het mijn oma te vertellen, omdat ja, ik zag wat voor moeite zij ermee had bij haar eigen zoon, dus ja, bij haar kleinkind, dan heb ik zoiets van, ja, ik kan het beter gewoon laten voor wat het is. Ik wil die band met haar niet verpesten, want ze is al ergens in de tachtig en wie weet hoelang ze nog heeft.

Dan maar vrijgezel

Als gay zijn betekent dat je moet breken met de familie, kiezen sommige mensen ervoor hun seksuele identiteit onder het tapijt te vegen. De prijs is te hoog en ze zien geen combinatie voor zich die mogelijk is. In plaats van heteroseksuele relaties aan te gaan, kiezen sommigen ervoor single te blijven en zich te concentreren op school of werk.

Vanaf mijn vijftiende dacht ik bij mezelf, there is no turning back. Ik ga dan ook niet undercover vriendjes nemen om mijn familie tevreden te houden, dat doe ik niet. Ik ben dan gewoon vrijgezel en ik focus op mijn school, dat was het.

Eerst uit huis gaan

Voor veel jongeren is het een noodzakelijke stap om op zichzelf te gaan wonen, het ouderlijk huis te verlaten en naar een andere stad te gaan. De vrijheid die dat geeft maakt het mogelijk uit te gaan zoeken wie ze zijn en wat ze willen.

Ik heb het heel lang proberen te verbloemen en kijken of het wel echt zo is. Maar toen ik negentien was, toen ging ik op mezelf wonen. Toen had ik gewoon voor mezelf van, nu is het gewoon klaar, nu ga ik ook voor mezelf kiezen en even kijken hoe dit eigenlijk voor me is.

Beetje bij beetje uit de kast komen

Een aantal mensen vertelt ook dat ze het niet zelf aan hun moeder hebben verteld, maar dat het uitgelekt is, via nichtjes en andere familieleden. Het gevoel daarbij is dubbel: het ontnemt hen de kans zelf het moment en de toon te bepalen, maar bespaart hen ook het nemen van de barrière.

Aan de andere kant denk ik van, maar misschien is het me ook bespaard gebleven dus, want als ik het wel moest zeggen dat dan de drempel heel hoog voor mezelf zou zijn van, hé, ik moet uit de kast komen, want zoiets plan je niet.

De transvrouw die meedoet in dit onderzoek vertelt dat ze eerst ze de stap heeft genomen om als homo uit de kast te komen naar de familie. Pas daarna heeft ze de volgende stap gezet, om het veranderingsproces naar vrouw-zijn in te gaan en daarin zichtbaar te zijn.

Niet vragen om acceptatie, ruimte laten aan ouders

In plaats van confrontatie wordt gekozen voor een zachtere aanpak, waardoor de relatie zo min mogelijk geschaad wordt. Omdat de band met hun moeder en in mindere mate hun vader voor veel respondenten heel belangrijk is, doen ze hun uiterste best om deze relatie goed te houden, ook als dat betekent dat ze geduld moeten hebben of met beperkte acceptatie moeten leven.

Mijn moeder, dat is een ander verhaal. Want ik moest er wel rekening mee houden dat zij uit een hele andere generatie dan ik kom en zij heeft een hele andere cultuur dan ik. Ik ben wel meer moderner opgevoed dan zij toen ze kind was in Afrika. En bij haar dacht ik, ik ga een zachtere aanpak doen. Dus ik had besloten om toen ik wat sterker in mijn

voeten was, dat ik dacht van, oké, nu ga ik het haar vertellen. Ik ben naar haar toegegaan en ik zeg van, kan ik je onder vier ogen spreken? En ze denkt, wat is er aan de hand? Ik kom langs bij mijn moeder haar huis. We zaten aan tafel en ik zei tegen haar van, ze zegt van, wat is er? Ik zeg, ik moet u wat vertellen, ik vind vrouwen leuk. En precies wat mijn zus zei, ja, ik vind vrouwen ook leuk, je bent toch mijn dochter. En toen zei ik, nee, ik ben lesbisch. Dum dum dum, stilte. Ik denk, oké, hier gaat het komen. Ze werd super emotioneel en ik zei tegen haar van, u hoeft op dit moment geen antwoord te geven, ik heb mezelf al geaccepteerd, ik vraag niet om uw acceptatie, want dat is veel teveel gevraagd. Het enige wat ik van u wil is een beetje respect. Ik geef u een jaar de tijd om het laten in te zinken en in dat jaar zal je zien dat ik dezelfde dochter nog steeds ben. Zo heb ik het aangepakt. En in dat eerste jaar kwam ik gewoon over de vloer, familiefeestjes en werd er niet over gesproken, alsof er niets aan de hand was, alsof het gesprek nooit heeft plaatsgevonden, tot zij mij belde. Ze had mij gebeld, ik zat in de les. She called me up en ze zei van, hé, we moeten vandaag praten. Ik kon gewoon niet geloven dat ze het onthouden heeft.

Leven met geheimen

Veel respondenten hebben in een bepaalde periode geheime relaties of zorgen dat dit deel van hun leven zich afspeelt buiten het zicht van ouders en familie. Sommigen zeggen daarbij dat de noodzaak om open te zijn er nog niet is, omdat het nog niet 'serieus' is. Ze laten de toekomst nog open. Wellicht worden ze toch nog verliefd op iemand van het andere geslacht. Pas als het duidelijk is dat de relatie blijvend is, is het nodig dat de familie het weet.

Rond mijn 23ste kreeg ik een stiekeme relatie met mijn beste vriendin en dat heeft vier jaar geduurd. Voor iedereen waren we gewoon vriendinnen en voor onszelf wisten we wel dat het meer was.

Als relatie naar buiten, niet als identiteit

Mensen geven aan dat het voor hen gemakkelijker is om hun vriend of vriendin voor te stellen aan de familie dan om een seksuele identiteit te claimen. Dit gaat voor de een over de steun en het zelfvertrouwen dat uit de relatie voortkomt, voor de ander om het toekomstperspectief, dat de noodzaak geeft om open te zijn tegenover ouders.

Kijk, dat ik zeg, ik zou ook met een vrouw kunnen eindigen is pas sinds twee jaar. Ik breng pas iemand thuis als ik gewoon ook zeker weet van, oké, we zijn op één level, we gaan er echt voor. Dan stel ik je officieel voor aan mijn ouders. En dat is tot nu toe nog niet gebeurd, dus mijn ouders weten in principe niet dat ik ook met een vrouw zou kunnen eindigen of dat ik dat standpunt heb of what ever.

Ja, toen ik een vriend had was het wel makkelijker. Voor ik hem leerde kennen was ik gewoon single en niemand wist het. Maar toen was het van, yes, ik ga voor hem, ik ga gewoon de hele wereld veroveren.

Publieke strategieën

In tegenstelling tot subtiele strategieën, zijn publieke strategieën zichtbaar voor de buitenwereld. Het zijn strategieën waarmee mensen niet alleen positieve veranderingen in hun eigen leven willen bewerkstelligen, maar ook de sociale en morele beperkingen aan de kaak willen stellen en sociale verandering tot stand willen brengen.

De publieke strategieën die mensen benoemen variëren van publieke strategieën in eigen leefomgeving tot breder publiek via scholen en media. Deze publieke strategieën hebben een positief effect op hun eigen welzijn en zelfvertrouwen. Het voelt goed om er voor anderen te zijn en om strijdbaar te zijn.

Tegelijkertijd zijn publieke strategieën risicovol, zolang de sociale omgeving niet acceptierend staat tegenover homoseksualiteit. Het kan bedreigingen

opleveren en sommige activisten zijn ook geconfronteerd met geweld op straat en met afwijzing door (delen van) de familie. De afwijzing gaat dat niet alleen over homoseksueel zijn, maar ook over het publiek maken ervan. Publieke strategieën trekken niet alleen de aandacht naar een individu, maar naar de hele familie. Zoals een Turkse activiste benoemt: *'Wij komen uit de kast, maar uiteindelijk moet onze familie ook tegelijkertijd uit de kast'*.

Confronteren in eigen leefomgeving

Sommige mensen benoemen dat ze hun eigen omgeving op ludieke of confronterende wijze op de hoogte brachten van hun seksuele identiteit. Juist door te provoceren en buiten de gebaande paden te treden, merken ze dat hun omgeving meebeweegt en dat ze meer ruimte krijgen.

Ik was zeventien, toen gingen we naar een familiefeestje, gewoon met mijn broer, en toen had ik een t-shirt gevonden waarop stond, nobody knows I'm a lesbian. Toen dacht ik, die doe ik vandaag aan, weet je, what ever. Kijken wat ze zeggen. Nou ja, niemand was gechoqueerd, niemand was boos en dan denk je zelf, o, oké, dus als het niet zo'n probleem is, dan moet ik er zelf ook geen probleem van maken en dan word je steeds meer comfortabel daarin en dan durf je ook meer daarover te praten.

Het publieke domein: activisme en media

Diverse mensen uit de onderzoeksgroep zijn actief bij belangenorganisaties, werken als counselor of werken als peer educator op scholen. Ze staan regelmatig in de schijnwerpers van de media. Een paar mensen hebben meegewerkt aan televisieprogramma's. Zij geven aan dat het bijdroeg aan hun zelfvertrouwen, omdat ze veel positieve reacties kregen uit hun omgeving daarna. Het gevoel dat je bijdraagt aan het welzijn van anderen, die nog in de kast zitten en zich geïsoleerd voelen, geeft ook een positief gevoel. Tegelijkertijd heeft het sommigen ook bedreigingen en

mishandeling opgeleverd en pijnlijke afwijzing van familie.

Ik heb wel familieleden die niet meer tegen mij praten, maar dat hoort erbij. Ik wist al honderd procent zeker dat een aantal familieleden niet meer tegen mij zouden praten, voordat ik het überhaupt naar buiten heb gebracht. Voordat ik in de media terecht kwam, heb ik ervoor gezorgd dat ik wat sterker in mijn voeten stond, zodat ik hun negatieve reacties wel aankon. Fysiek zowel als mentaal, dat ik het echt, echt aankon. Zij zijn best wel goed in verbaal geweld, snap je, dat je je op een gegeven moment zo klein voelt. En ik was echt volledig voorbereid, I was like, bring it on, I'm strong enough to handle this. Het was niet zo erg als ik had gedacht, maar het voorbij lopen, de eerste keer dat je dat ervaart, je gewoon voorbij lopen met wie je ben opgegroeid je hele leven en dan gewoon doet alsof jij gewoon niets bent, maar dan wel je beste vriendin groeten. Ja, dat was even slikken.

Anderen geven aan dat ze nooit mee zouden werken aan de onthullingstelevisie die er in Nederland is, waarin mensen publiekelijk uit de kast komen. Dat is voor hen niet de vorm. Opvallend genoeg verwezen drie mensen naar het televisieprogramma van Arie Boomsma, *Uit de Kast*, waarin jongeren openlijk hun coming out beleven. Ze keurden het programma niet af, maar zagen het als typisch Westerse vorm van coming out, waar zij zich niet in thuis voelen.

*Zo'n programma *Uit de kast*, heel goed dat dat er is hoor, elke vorm heeft zijn manier en is belangrijk en ik kan me heel goed voorstellen dat er jongeren zijn, die geen andere manier vinden dan, hé, laat me het met Arie Boomsma doen, dat dat voor hen wel werkt om uiteindelijk die drempel over te stappen. Maar dat gaat niet werken voor mij en ook niet voor die biculturele doelgroep.*

5 Reacties van sociale omgeving

De meeste mensen vertellen eerst hun vrienden dat ze op mensen van hetzelfde geslacht vallen. De bevestiging van vrienden dat het ok is, helpt hen ook om zichzelf te accepteren. Voor sommigen werken vrienden ook als stimulans om stappen te zetten, zoals het uitgaansleven te ontdekken of voor de transvrouw in de onderzoeksgroep, om publiekelijk in vrouwenkleden over straat te gaan.

Familie

Het wel of niet uit de kast komen naar familie is voor veel mensen in de onderzoeksgroep een ingewikkeld proces. Het verschilt hoe er over homoseksualiteit gedacht wordt, maar zelden is het neutraal of positief. Broers en zussen zijn meestal de eerste stap, omdat dat minder beladen is. Sommige mensen geven aan dat hun familie het eigenlijk al wist, door de manier waarop ze zich gedragen en kleden, waardoor de mededeling niet als een shock komt.

En mijn zus reageerde daar ook heel goed op. Mijn broer heeft er wel wat moeite mee en dat is, die moet er even aan wennen. Dat is het eerder. Oké, het is er, maar als jij dat bent, dan moet ik voor mijn vrienden in principe ook uit de kast komen, of zijn sociale omgeving. Dat is het meer.

Mensen willen graag zelf bepalen wat ze aan wie ze wanneer wat vertellen, maar gepraat binnen de familie kan zorgen dat je de controle verliest over wie het weet en wat erover gezegd wordt.

Ik heb laatst ook met mijn neefje in de auto gezeten. Die zei, ja, er gaan verhalen over je rond. Hij zei, ik vond je altijd wel apart. Hij zegt, weet je, ik weet dat het niet zo is, maar als het zo is, dan wil ik alleen zeggen dat het niet erg is. Ik zei, het is waar, ik heb een relatie van 2,5 jaar, dus het is zo. En mijn neef zei, oké.

Ouders

Ouders liggen het meest gevoelig, omdat het niet alleen gaat om de acceptatie van henzelf door hun ouders, maar ook om de acceptatie van hun ouders door de sociale omgeving. Ook mensen die al jaren uit de kast zijn naar

vrienden en andere familieleden kunnen er erg tegenop zien om het hun ouders te gaan vertellen. Het feit dat hun kind homo is, kan als schande ervaren worden en van die schande hebben ouders last. Ook zijn er ouders die zichzelf schuldig gaan voelen, als hun kind homoseksueel is, en het zien als een falende opvoeding.

Ik weet gewoon dat zij daar echt wakker van gaan liggen en dat ze misschien wel, weet ik veel, ze praten sowieso, en dat is er gewoon niet uit te slaan, zichzelf aan dat zij iets fout hebben gedaan.

Het gaat me eigenlijk meer om mijn moeder, daar draait het mij om. Ik moet een manier vinden om het mijn moeder te vertellen. Als dat goed zit, dan kan niemand mij meer wat schelen. <Ga je het aan je moeder vertellen?> Ja, zeker. Maar ik ben er al twee jaar mee bezig (lacht).

Als mensen het aan hun ouders vertellen, vertellen ze het vaak eerst of alleen aan hun moeder. Vaders vinden het vaak moeilijker homoseksualiteit te accepteren. Een van de mensen geeft hier als verklaring voor dat de band van vaders met hun kinderen vaak minder hecht is, waardoor ze ineens geconfronteerd worden met het nieuws en hier geen eerdere signalen van gekregen hebben.

Mijn vader, waarmee ik ook nu geen contact meer mee heb, die kon er niet mee omgaan. En ja, dat is gewoon heel moeilijk. Mijn vader woont hier niet, die woont zelf in Marokko, maar die weet het ook, maar daar heb je het niet over. Maar die houdt ook nog steeds evenveel van me, maar ja, je hebt het er gewoon niet over.

Maar goed, mijn vader, nogmaals, eh...iedereen weet het, behalve hij.

Acceptatie door hun ouders is erg belangrijk voor mensen. Vooral hun moeder staat bovenaan. Als moeders hun kind accepteren werkt dat heel positief voor iemands zelfacceptatie.

En het moeilijkste punt was dan mijn moeder. Daarna ging het beter met mij. En ik weet dat ze het wel lastig vindt, maar ze doet wel haar best en dat merk ik wel. Ook dat ze één keer vroeg van, heb je een vriendin? Weet je, heel zachtjes. En toen had ik ook een tijdje een vriendin. Nou ja, die was gewoon uitgenodigd, kon blijven slapen en dat was allemaal prima. Ze zei van, nou, leuk meisje. Ook aan mijn oma voorgesteld. Mijn moeder heeft zelf de stap genomen om het aan mijn oma te vertellen.

Toen mijn moeder mij ook the green light gaf, toen ze zei van, je bent mijn kind en het maakt niet uit, toen wist ik ook van, ik kan gewoon mezelf zijn. Het is niet fijn zonder de erkenning van je ouders.

Mijn moeder vindt het heel lastig nog steeds. Ze wil het er eigenlijk niet over hebben en we doen alsof het niet bestaat. Ik maak er geen geheim van, maar voor haar is het nogal

moeilijk om te accepteren. De eerste keer toen ze erachter kwam vond ze het heel erg moeilijk en begreep ze niet waarom. Ze nam het heel persoonlijk, alsof ik haar iets ermee aandeed, wat mij heel erg boos heeft gemaakt en ik heb haar ook een tijdje niet gesproken daarom. Ik snapte niet dat ze zo kon reageren. Op een gegeven moment is dat een beetje bedaard en heb ik haar gewoon gelaten. Zij laat mij ook gewoon. Ik bedoel, ze zegt er niets over, maar ze doet er ook niet afkeurend over of zo. Eigenlijk wordt er gewoon niets over gezegd (lacht). Er wordt gewoon niet over gesproken. Op een gegeven moment zou ik dat vast wel moeten doen, maar nu denk ik gewoon even dat ik haar gewoon even moet laten en misschien dat ze het op haar eigen manier gaat accepteren.

Ik zat gewoon aan tafel en toen zei ze van, ja, ik wil zo even met je praten. Dus ik voelde hem al gelijk (lacht). Toen zei ze dat ze dat gehoord had. Ik kon er niet omheen, dus ik had het gewoon toegegeven. Ik was natuurlijk heel emotioneel geworden en ze zei van, hoe je het ook draait of keert, je bent en blijft mijn zoon en ik hou van je. Ze had er wel even moeite mee, dat kon ik wel zien. De band met mijn moeder was al heel goed en die heeft dat ook eigenlijk nog veel sterker gemaakt.

6 Behoeften en steun

De behoeften die mensen uiten in hun proces van zelfacceptatie en hun strategieën naar de sociale omgeving lopen uiteen, maar er zijn wel een aantal overeenkomsten. Vrienden zijn erg belangrijk als steun en om de moed te krijgen om verdere stappen te zetten. De steun van de sociale omgeving en vooral hun ouders is wezenlijk om zichzelf te accepteren, zoals in het vorige hoofdstuk staat beschreven. Daarnaast zijn mensen op zoek naar herkenning, naar verbinding en soms naar professionele informatie en hulp.

Herkenning via ervaringsverhalen

Verhalen van andere biculturele homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen helpen mensen om te zien dat ze niet de enige zijn die homoseksuele gevoelens hebben. Door deze verhalen krijgen mensen informatie over de manier waarop anderen ermee omgegaan zijn, ze leren ervan en voelen ze zich sterker om zelf hun eigen weg te bepalen. Deze verhalen kunnen persoonlijk verteld worden, maar ook gezien op televisie of gelezen.

Ik ging voornamelijk verhalen opzoeken en gewoon een beetje lezen hoe zij het hebben gedaan en hoe ik het ook niet moest doen, zeg maar. Dat ging ik gewoon lezen, wat de gevolgen daarvan zijn, hoe ze daarmee omgingen. Dat was voor mij van, mijn eigen weg zoeken hoe ik mijn leven op een goede manier kon leiden, het beste, zeg maar, zonder ook een rare naam in de scene te krijgen of gek aangekeken te worden. Daar was ik heel erg bang voor.

Als je erkenning of herkenning zoekt, dan zoek je herkenning in iemand die op je lijkt, simpel. Het is niet dat je je per definitie zelf niet kunt herkennen in iemand die niet op je lijkt, maar je herkent jezelf meer in iemand die wel op je lijkt, die dezelfde achtergrond heeft, zelfde soort referentiekader.

*Ik heb bijvoorbeeld steun gehad aan het boek *Mijn geloof en mijn geluk van de Schorerstichting*. Volgens mij, toen dat uitkwam in 2002 of in 2001, toen was ik iets van 17, 18 of 19 bijna, ik weet niet meer in welke periode ik het precies zag, maar het is een boek uit 2001. Nou, aan dat boek heb ik dus in die zin wel wat gehad, want ik ging het*

lezen en het was echt tranen met tuiten, zeg maar, want ik had niet meer zo het idee dat ik de enige was. Ja, dus dat was heel prettig, ja. Dat boek eigenlijk, dat was mijn eerste soort van lotgenotencontact.

Verbinding met gelijkgestemden

Naast informatie en inspiratie zijn mensen op zoek naar contact met anderen waar ze zich mee verbonden kunnen voelen. Vaak biedt de gayscene dat niet, omdat die gedomineerd wordt door autochtone homo's. Alle mensen uit de onderzoeksgroep vertellen dat het heel belangrijk voor hen is om met biculturele LHBT'ers om te gaan, omdat je dan minder hoeft uit te leggen en je meer gesteund voelt. Mensen ontmoeten is heel belangrijk om meer zelfvertrouwen te krijgen. Dat kan in de vorm van bijeenkomsten van bijvoorbeeld het COC, maar ook door te daten en uit te gaan.

En ze hadden van die bijeenkomsten, ook een beetje over coming out en zo met allemaal groepjes, wat in ieder geval goed voor mij werkte, want ik woonde net nieuw in deze stad en ik weet niet wat er allemaal bestaat. En zo ben ik het meer gaan accepteren, door in contact te komen met andere mensen en het proberen meer te vertellen aan anderen en kijken hoe ze reageren.

Lotgenotencontact, herkenning, erkenning en gewoon iemand die je heel goed begrijpt, dat is gewoon heel belangrijk.

De gemeenschappelijke dingen, dat groepsgevoel van echte families. Bijvoorbeeld Turkse en Pakistaanse families zijn vaak best wel hecht en met dingen als eerdergerelateerd geweld, het is gewoon fijn als je dat niet hoeft te uit te leggen.

Professionele informatie en hulp

Lang niet alle deelnemers aan het onderzoek hebben ervaring met professionele hulp. Sommigen geven aan dat ze er veel aan gehad zouden hebben als die hulp toen wel beschikbaar was geweest, anderen werken nu zelf als hulpverlener en praten als professional over de behoeften van de biculturele homo's die hun cliënt zijn. Hun aanbevelingen zijn in hoofdstuk 7 opgenomen.

Specifieke aandacht voor religie en homoseksualiteit

In deze onderzoeksgroep zijn een paar mensen voor wie hun religie (islam) en hun homoseksualiteit moeilijk te verenigen waren. Waarschijnlijk speelt dit niet alleen bij de islam, maar ook bij bepaalde groepen christenen. Acceptatie vanuit religieuze leiders voor de combinatie religie en homoseksualiteit is helend voor mensen die hiermee worstelen.

En door het COC heb ik gerealiseerd dat die twee wel bij elkaar konden, want door het COC heb ik Mushin Hendricks ontmoet, de allereerste queer Imam. Hij kwam een paar jaar geleden hier in Nederland en toen heb ik hem voor het eerst ontmoet. Hij kwam met feiten en argumenten wat in de Koran staat. Ik kan zelf Arabisch lezen, maar ik durfde gewoon niet. Sinds ik me realiseerde dat ik op vrouwen val, heb ik de Koran niet meer aangeraakt. Ik wou niet dat heilige boek

openmaken en lezen dat ik naar de hel zou gaan, dat zou me echt breken. Toen hij met feitelijke argumenten naar me toekwam wat echt letterlijk in de Koran stond, ik was zo versteld, ik voelde me zo dom. Waarom heb je niet eerder gedacht om zelf een eigen onderzoek te verrichten? Dan heb ik het mezelf wel heel moeilijk gemaakt al die jaren. En dat hij met alle informatie kwam en ik stond echt gewoon met mijn mond vol tanden van, really? En ik gewoon goed lezen, jawel, dat zijn echt de passages in de Koran. Hij heeft ze niet zelf geschreven of wat dan ook. Dat heeft echt mijn ogen geopend en door hem heb ik me echt gerealiseerd dat je geloof en seksualiteit daadwerkelijk wel samen kan. Want het woord homo komt niet eens voor in de Koran.

Het contact met Muhsin Hendricks was zo waardevol voor mij, omdat ik toen eigenlijk gewoon opnieuw herboren ben van, hé, ik kan mijn geloof en mijn seksualiteit wel gewoon combineren en ik had gewoon die extra kennis nodig wat betreft onderbouwing, interpretatie, bronnen gebruiken. Dat zijn gewoon dingen die belangrijk zijn voor mezelf, maar ook voor anderen, als je er met anderen over praat van, waarom kan het? Dat ik dan het gesprek aan kan gaan met mensen, zonder dat ik ergens in het midden blijf, dat mensen denken, o, oké, dus ze weet het zelf ook niet, maar ze doet het wel, dus eigenlijk is ze zondig bezig. Ja, nu kan ik dat ontkrachten.

7 Conclusies en aanbevelingen

Biculturele homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen doorlopen een ontwikkelingsproces van hun seksuele identiteit dat door homo-negatieve normen vanuit thuis en vanuit de sociale gemeenschap langer kan duren en tot andere keuzes kan leiden dan bij autochtone homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen. Hoe minder veroordelend de omgeving, hoe gemakkelijker het is om je seksuele identiteit te accepteren. Bij sommige mensen kunnen de conflicten tussen verschillende identiteiten en loyaliteiten zo hoog oplopen dat ze daar psychische problemen door krijgen. Homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen met een islamitische achtergrond hebben er veel baat bij om door een imam zodanige uitleg van de Koran te krijgen dat de veroordeling van homoseksualiteit wegvalt en deze identiteiten wel te combineren zijn.

Het is verschillend hoeveel bewegingsruimte biculturele homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen ervaren in het maken van keuzes in de liefde. In het vinden van sociale acceptatie kiezen ze voor verschillende strategieën. Subtiële strategieën zijn gericht op het verbeteren van hun eigen leven zonder ophef te veroorzaken, zoals het niet expliciet benoemen van hun seksuele identiteit of eerst uit huis gaan voordat ze onderzoeken wat voor leefstijl en seksuele identiteit bij hen past. Subtiële strategieën kunnen ook gezien worden als wijze waarop diverse loyaliteiten naast elkaar kunnen bestaan: het belang van de familie wordt erkend en de culturele codes worden intact gelaten en tegelijkertijd nemen mensen ruimte om hun seksuele identiteit vorm te geven.

Er zijn ook mensen die een publieke strategie hanteren. Publieke strategieën zijn gericht op het veranderen van sociale en morele codes, zoals het openlijk uitdragen van hun seksuele identiteit naar de familie toe en het publiek optreden als peer educator of activist. Deze strategieën leveren meer risico op negatieve reacties op, maar dragen ook bij tot sociale verandering en daarmee geven ze ook voldoening aan diegenen die deze weg volgen.

Veel mensen vertellen eerst hun vrienden dat ze (ook) op mensen van hetzelfde geslacht vallen. Deze reageren doorgaans positief. Dan volgt voor sommigen een lastige weg richting de familie. Vaak wordt bij broers, zussen begonnen en pas daarna de ouders. Vooral de acceptatie van hun moeder is belangrijk. Uit de verhalen van de deelnemers aan dit onderzoek komt naar voren dat dit proces bij ouders tijd kost, maar uiteindelijk wel weer tot een modus komt waarin contact mogelijk is. In sommige gevallen zijn moeders daarna helemaal omgeturnd en steunen ze hun kind openlijk. Dat geldt voor sommige vaders ook.

De behoeften van biculturele homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen komen overeen met behoeften van autochtone seksuele minderheden: ook voor hen gelden herkenning, erkenning en contact met gelijkgestemden als belangrijke bronnen van steun. Alleen geldt voor deze groep een specifieke invulling, namelijk dat voor deze herkenning de levensverhalen van en contact met andere *biculturele* homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen van groot belang is. In de professionele begeleiding speelt daarnaast dat counselors en hulpverleners genoeg moeten weten van angsten die mensen kunnen hebben, processen die zich in families kunnen afspelen en strategieën om daarmee om te gaan. Dit vraagt het zorgvuldig opbouwen van vertrouwen. Daarnaast kunnen counselors uit eigen groep van belang zijn, omdat zij de nodige herkenning en erkenning kunnen geven.

Aanbevelingen

Een aantal mensen uit de onderzoeksgroep is ook actief als counselor, peer educator en/of activist. Zij signaleren diverse knelpunten en geven aanbevelingen wat er moet verbeteren. Waar ze hieronder geciteerd worden, staat hun naam erbij, omdat zij hier als professional inbreng hebben.

1 *Empowerment en counseling biculturele LHBT*

Empowerment

De meest genoemde aanbeveling van de geïnterviewden is om te investeren in de empowerment van biculturele homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen, om een weg te vinden om hun culturele roots en hun seksuele identiteit te combineren. Zowel voor hun eigen welzijn is het belangrijk, als voor het brengen van sociale verandering binnen de eigen gemeenschap.

De LGBT-jongeren moeten ook empowered worden. Een training van, hoe kan ik netwerken? Een training van, hoe kan ik mijn roots combineren met mijn Nederlandse samenleving? Zodat jongeren gestimuleerd worden, empowered worden en dat ze dus altijd nog loyaal kunnen blijven aan hun roots. (Done Fil)

Levensverhalen zichtbaar maken

Herkenning en erkenning is de eerste behoefte voor veel mensen. Een ontmoeting is vaak een brug te ver in het begin, het is veiliger om eerst levensverhalen van anderen te kunnen horen of zien. Op televisie wordt vaak veel drama vertoond en ligt het accent op de problemen. Op internet en in boeken en films zijn wel levensverhalen te vinden, maar de specifieke situatie van biculturele homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen in Nederland is nog niet goed in beeld gebracht. Daarom is het een aanbeveling hier een documentaire over te maken, waarin ook de verschillende strategieën zichtbaar zijn, zodat mensen daar inspiratie uit kunnen halen.

Dat zou echt mooi zijn, als er een documentaire was die zo in details ging dat je gewoon vier keer ging kijken van, hebben ze dit nou echt gezegd? Dit is gewoon wat ik voel. That would be amazing. De media houden van hele zielige verhalen. Het zou geweldig zijn als er ook wat power verhalen komen, niet dat van, ik ben gevluht uit mijn land vanwege dit, mijn vader probeerde eerwraak op mij te plegen en the list goes on and on. Het is erg. Ik ga het niet ontkrachten, het is erg, het gebeurt en het moet ook bespreekbaar worden gemaakt, maar er zijn ook positieve verhalen van jongeren die daar doorheen zijn gekomen. Die zeggen van, klopt, ik heb niet leuke dingen meegemaakt, dat waren best wel fucked up dingen, maar nu the fucked up things made me stronger en nu sta ik hier en ik geloof in mezelf en ik geloof in wie ik ben en ik sta open voor alles. (Moenira Shirwa)

Kunnen spiegelen aan rolmodellen

Rolmodellen met biculturele roots kunnen een voorbeeldfunctie vervullen, zodat het zichtbaarder voor biculturele homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen is dat ze niet de enige zijn. Het kan ook maken dat de sociale acceptatie gemakkelijker verloopt. Belangrijk aspect is dat er voldoende diversiteit is binnen de rolmodellen, zodat mensen met verschillende culturele achtergronden zich kunnen herkennen. Ander aspect is de dat niet steeds dezelfde mensen naar voren geschoven moeten worden. Dat is ook voor de rolmodellen zelf belangrijk; het vergt veel van mensen om zo op de voorgrond te staan.

Ik merk als beroepshomo, als activist, met onze culturele, religieuze achtergrond, dat ik persoonlijk privé nu, omdat ik dus op de voorgrond sta als rolmodel, en alle zichtbaarheid, dat dat ook wel zijn tol eist in mijn privéleven. (Done Fil)

Seksuele weerbaarheid vergroten

Het is belangrijk dat jongeren leren dat ze mogen onderzoeken wat ze zelf eigenlijk willen, maar tegelijkertijd ook weerbaar zijn om te zorgen dat er niet over hun grenzen gegaan wordt. Het gaat dan zowel om de preventie van soa's en hiv als om aanranding. Ook krijg je als naïeve homojongen snel een bepaald stempel in de gay scene, als je te 'gemakkelijk' bent, stellen respondenten.

Laagdrempelige plek om verbinding te vinden

Omdat verbinding met zielsverwanten een belangrijke behoefte is van biculturele homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen, liggen hier veel verbetermogelijkheden. Het zou goed zijn als er niet alleen in Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Rotterdam, maar ook in andere grote en middelgrote steden laagdrempelige plekken zijn om anderen te treffen. Dit kunnen feesten of uitgaansgelegenheden zijn, maar ook culturele activiteiten zoals theater of gespreksgroepen.

Toegankelijkheid via internet

Het is belangrijk dat professionele informatie en hulp via internet goed te vinden is. De mensen uit de onderzoeksgroep zijn vaak al langer bezig met hun zelfacceptatie en geven aan dat het geholpen zou hebben om eerder op de hoogte te zijn van initiatieven en informatie.

Respect2love is ook pas sinds kort gelanceerd. Als die website toen al had bestaan in mijn periode van tussen de 2000 en 2005, dan was ik misschien veel eerder bewuster geworden en veel eerder rustiger geworden met mezelf en ook met mijn acceptatie en hoe ik daarmee om moest gaan. En dan had ik ook misschien, nou ja, had ik vrijwel zeker ook eerder toegang gehad tot informatie, tot mensen met wie ik daarover kan praten en ik denk dat daarmee voor mij het proces veel eerder was opgestart en had versneld, inderdaad. (Done Fil)

Bieden van cultuursensitieve counseling en hulp op maat

Sommige homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen hebben behoefte aan counseling en hulp. Voor biculturele homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen die worstelen met hun seksuele geaardheid is het belangrijk om een counselor of hulpverlener te treffen die begrip heeft voor culturele gevoeligheden en die zich aanpast aan de strategie die past bij de jongere en diens sociale omgeving. Bij Respect2Love heeft Moenira Shirwa een methode ontwikkeld waarmee ze stap voor stap vertrouwen opbouwt en aansluit bij de angsten en onzekerheden van de jongeren die aankloppen voor hulp. Naast Amsterdam wil Respect2Love in de toekomst uitbreiden naar Den Haag, Rotterdam en Nijmegen.

Ik heb mailcontact met ze en dan praat ik over mijn eigen coming out proces, waar ik allemaal tegenaan ben gelopen en dan hebben we een paar weken contact met elkaar, dat je vertrouwen kunt opbouwen. En op een gegeven moment komt de jongere dan los, het meisje of de jongen komt dan los, je gaat praten waar hij en zij tegenaan loopt en dan geef je gewoon aanvulling daarop en dan vraag je ook van, hoe ben jij daarmee omgegaan? Tweede stap is, ze willen met je Skypen. Ze hebben je Gegoogled, ze weten hoe je er uitziet, ze willen weten of het echt dezelfde Moenira is. Dan ben ik meestal hier en is het altijd na zes uur of zeven uur, wanneer alle collega's weg zijn, we hebben daar zo'n camera waar ik het hele pand mee kan lopen. Dus dan hebben ze al een beeld van hoe het pand er uitziet. Ik geef ze gewoon een rondleiding via Skype door het hele pand, dan kom ik weer terug en dan hebben we gewoon een gesprek en dan laat ik ze ook zien van, ik ben alleen op kantoor, niemand die je verhaal op dit moment hoort. Een Skype-gesprek kan soms twee, drie uurtjes duren, want je kunt iemand niet afkappen die praat over zijn proces. En na de Skype hebben we dan weer een mailcontact en vanuit dat mailcontact willen ze dan live face to face afspreken en dan mogen ze altijd een locatie uitkiezen waar zij zich veilig voelen. Wat ik dan meestal meeneem is de camera van respect2love, daarin staan alle jongeren van respect2love op foto en opnames. En alle jongeren hebben daar toestemming voor gegeven van, je mag mijn

beeldmateriaal gebruiken om aan iemand anders te laten zien die ook nog in de kast zit, maar niet voor iets anders. Dat neem ik mee. Het eerste ding wat ze denken is, zijn er bekenden in de groep? En door juist dat mee te nemen ga je dat idee gelijk ontkrachten van, nee. En je ziet ze gelijk, pff, they can breath. En er is altijd een bepaalde afstand die je moet nemen, dus je moet er echt voor zorgen, als er mensen langslopen, je gebruikt niet de term homo, lesbo, bi, nothing. Je praat tegen elkaar alsof jullie elkaar lang kennen. (Moenira Shirwa)

Bij Veilige Haven geeft Isjed Hussein mensen laagdrempelige begeleiding en hulp om hun eigen weg te vinden.

In zekere zin kan iemand hier gewoon naar binnen lopen. De meesten bellen of mailen en dan maken we een afspraak en dan hebben we een eerste gesprek. Bij sommigen blijft het ook bij dat ene gesprek en met anderen heb ik er wel tien. Ja, het is heel erg afhankelijk van wat zij willen. Wij hebben eigenlijk niet echt een leeftijdsgrens. We richten ons wel meer op de jongeren, maar we zien soms ook wel mannen van 38 of van 45 of nog ouder zelfs. Maar de meesten zijn wel tussen de 20 en de 30 jaar. Ze zijn bang om familie te verliezen, maar komen ook gewoon met de psychosociale klachten waar ze mee zitten. Sommigen hebben nog nooit echt kunnen spreken over hoe het nou echt is om Moslim en homo te zijn. Dus ze komen gewoon echt met heel veel vragen. Tenminste, sommigen wel, maar sommigen niet. Ook best wel veel meiden, zeg maar, waarvoor het moeilijk is om uit huis te gaan, maar die juist uit huis willen, zodat ze meer vrijheid hebben om bijvoorbeeld hun gevoelens te ontdekken. (Isjed Hussein)

Jongeren kunnen dus zowel bij Veilige Haven als bij Respect2Love terecht voor counseling, maar beide organisaties kampen met bezuinigingen en moeten erg hun best doen om overeind te blijven. Een van de aanbevelingen is dan ook om hen de financiële mogelijkheden te bieden om hun diensten uit te breiden, juist omdat zij herkenning en verbinding leveren en dichtbij de doelgroep staan.

Meer bekendheid geven aan counseling en ontmoetingsplekken

Televisieprogramma's en reguliere voorlichtingsprogramma's voor jongeren moeten meer zichtbaar maken waar biculturele homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuelen terecht kunnen. Respect2Love en Veilige Haven zouden in elk geval genoemd moeten worden, omdat daar laagdrempelige counseling te vinden is.

Ook voor ouders aanbod

Ouders van biculturele LHBT jongeren hebben het soms moeilijk en moeten ook zelf een weg vinden in hun sociale omgeving. Als zij hierin ondersteuning zouden krijgen en herkenning en verbinding met andere ouders kunnen vinden, is het voor hen waarschijnlijk gemakkelijker om ermee om te gaan en hun kind te accepteren. Dit kan ook voor het welzijn van de jongeren veel betekenen.

Ouders die wij spreken die een LGBT-kind hebben, dat die ook met een andere ouder kan praten over haar of zijn ervaringen, want ouders maken ook een soort van coming out-proces mee en er is bijna geen begeleiding voor hen en dat vergeten vaak mensen van ja, nee, dat arme kindje. Maar misschien wil dat kindje niet eens het huis uit en wil blijven en moet je die ouders ook begeleiding geven, niet alleen het kind. (Moenira Shirwa)

2 Voorlichting en educatie van alle jongeren

Veilig schoolklimaat en integreren in seksuele vorming

Een veilig schoolklimaat is belangrijk voor homojongeren, zodat ze minder risico lopen gepest te worden of in een sociaal isolement terecht te komen. Voorlichting en gedragsregels zijn hierin

belangrijk, maar ook dat homoseksualiteit in een breder perspectief aan bod komt en niet in een hokje wordt gezet. Het is belangrijk dat in seksuele vorming geen apart hoofdstuk aan homoseksualiteit wordt gewijd, maar dat het geïntegreerd zit in alles, dat het genormaliseerd wordt.

Dichtbij brengen met film, theater en peer educatie

Diverse mensen vertellen dat het heel goed werkt om scholen in te gaan met film, theater en peer educators. Zo vertelt een peer educator dat hij werkt met Chris Belloni's film 'I am gay and muslim', waarin Marokkaanse homomannen geïnterviewd worden. Na afloop van de film is er in de klassen veel openheid om te praten over de dilemma's die in de film naar voren zijn gekomen. Rond de film heeft Chris een team van peer educators georganiseerd, die langs scholen gaan en allemaal zelf bicultureel zijn en gay. Ze worden gecoached en lopen eerst met de anderen mee voor ze zelf voor de klas staan. Een andere peer educator die ook bij de film betrokken is, vertelt dat ze hun methode steeds aanpassen aan het type onderwijs en de sfeer in de klas.

Met VMBO doen we dus de kleine opdracht, heel laagdrempelig, niet direct confronterend. We hebben ook bij andere middelbare scholen, daar is het film kijken en dan gewoon lekker interactief van, wat was de eerste indruk? En aan de hand daarvan lopen we ergens naartoe en dan vragen we ook is jullie klas heel vriendelijk, is jullie school vriendelijk? Stel, en dan zitten er twee naast elkaar, stel dat jouw vriend uit de kast zou komen bij jou, hè, hoe zou dat zijn, kan dat of niet? (Done Fil over de activiteiten op scholen rond 'I am gay and muslim')

Vanuit COC en Respect2Love gaan ze met een toneelstuk over drie waargebeurde verhalen langs ROC scholen met peer educators. Een peer educator die hierbij betrokken is, vertelt dat het inbrengen van zijn eigen levensverhaal en zijn lijfelijke aanwezigheid heel belangrijk is om verandering te brengen.

Dan hoor je ook wel dat meiden zeggen van nou homo's moeten zelfmoord plegen en, het zijn ook echt niet alleen de mannen, ook heel veel Moslimmeisjes of Christenen of noem maar op, en daarna kom ik voor de groep te zitten. Van nou, ik ben Theo en ik ben homo en dan m'n levensverhaal, wat ik eigenlijk hier ook een beetje vertel. En vanuit daar ga ik gewoon vragen, kunnen zij vragen stellen aan mij en ik aan hen en dan is het ook, zou je mij als je beste vriend willen of, zulk soort vragen, of als je kind, zou je hem accepteren. En het is heel grappig om te zien dat sommige die heel negatief zijn en dan toch wel veranderd zijn en toch die hand opsteken. (Theo Heskes)

Integreren in populaire soaps en televisie

Veelbekeken soaps zoals *Goede Tijden, Slechte Tijden* zijn een goed kanaal om homoseksualiteit te normaliseren. Zo stellen mensen dat het personage 'Lukas' in *GTST* een positief effect heeft op de bespreekbaarheid van homoseksualiteit, omdat hij herkenbaar is en niet te extreem.

3 Maatschappelijke verandering en beleid

Zichtbaarheid

Zichtbaarheid is een belangrijke factor om acceptatie te bevorderen. Het gaat dan zowel om zichtbaarheid van homoseksualiteit binnen culturele gemeenschappen, als om zichtbaarheid van culturele diversiteit op homo-evenementen. Voorbeeld van het eerste zijn de street teams van Respect2Love die naar het Kwakoe festival gaan, voorbeeld van het tweede de Turkse boot op de gay pride.

We wilden gewoon op een leuke, positieve, krachtige manier, symbolisch een statement maken, ook in de zin van, hè, we zien altijd andere mensen op zo'n boot en nu willen wij een keer op een boot en wij kunnen het maken dat we dat op die manier kunnen doen. Dus toen hadden wij zoiets van, ja, we maken er gewoon een leuk feestje van en tegelijkertijd weten wij dat we aan het provoceren zijn, want waarom willen we provoceren? Als we provoceren, dan trekken we aandacht en bij aandacht trekken we media, bij media trekken we de aandacht van politici en hoger, geleerden en mensen die daar alleen maar aan de top zitten in een kamertje, en die aandacht willen wij. (Done Fil, initiatiefnemer Turkse boot)

Verandering binnen culturele gemeenschappen

Jongeren zijn een belangrijke actor in de sociale verandering van hun culturele gemeenschap. Empowerment is een eerste stap, de volgende stap is dat ze sociale verandering van binnenuit vormgeven.

En mijn maintaak is jongeren te coachen in hun zelfacceptatie-proces en dat zij uiteindelijk frontliners worden die zichtbaar willen zijn. En zo heb je de nieuwe leiders in hun gemeenschap. Hoe meer leiders er zullen zijn, hoe minder de druk zal zijn vanuit een bepaalde sociale acceptatie. Als ze meer opstaan. (Moenira Shirwa)

Als we het over bespreekbaar maken hebben en over emancipatie, richt je op de jongeren, want de migrantenorganisaties, die zijn opgericht door onze ouders en dan mag je maar hopen dat wij als kinderen affiniteit voelen met zo'n organisatie dat we dan ook daar iets in willen bijdragen. (Done Fil)

Een andere ingang is om via sleutelfiguren of mensen die sociale status binnen de gemeenschap hebben het onderwerp uit de taboesfeer te halen en met de ouders in gesprek te gaan.

Literatuur

- Bais, K.** (2010). Gewoon anders. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland. Sociaal Cultureel Planbureau, Den Haag.
- Bell, S.A.** (2012). Young people and sexual agency in rural Uganda. *Culture, Health & Sexuality* 14, no 3: 283-296.
- Bouman, M.** (2010). *Marokkaanse jongens en homonegativisme. Een kwestie van opvoeding?* ACB kenniscentrum, Amsterdam.
- Buitelaar, M.** (2010). Muslim women's narratives on religious identification in a polarizing Dutch society. *Muslim societies and the challenge of secularization: an interdisciplinary approach*, ed. G. Marranci, 165-184. Dordrecht, Netherlands: Springer.
- Eddehbia, H. & Putte, R. van der** (2010). *Allochtonen, geloof en homoseksualiteit.* Kennisdossier 2. ACB kenniscentrum, Amsterdam.
- Felten, H. & Boote, M** (2012). Ik wou dat ik dood was: 10 vragen over suicidepreventie onder lesbische, homo-, bi- en transgenderjongeren. Movisie, Utrecht.
- Ganzevoort, R.R., M. van der Laan, and E. Olsman** (2011). Growing up gay and religious. Conflict, dialogue, and religious identity strategies. *Mental health, Religion & Culture* 14, no. 3: 209-222.
- Keuzenkamp, S.** (2011). *Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland 2011. Internationale vergelijking, ontwikkelingen en actuele situatie.* Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag.
- Pierik, S. & Meintser, N.** (2008). *Dubbel en Dwars.* Naar hulpverlening-op-maat voor allochtone jongeren (m/v) met homoseksuele gevoelens. Movisie, Utrecht.
- Rutgers WPF** (2013). Wat maakt het verschil? Diversiteit in de seksuele gezondheid van LHBT's. Rutgers WPF, Utrecht.
- Scheyvens, R.** (1998) Subtle strategies for women's empowerment: planning for effective grassroots development. *Third World Planning Review* 20, no.3: 235-53.